VIERASLAJIEN TORJUNTA ORIMATTILASSA

Tämä opas on laadittu yhteistyössä ympäristöharjoittelija Siru Taavilan sekä Orimattilan kaupungin teknisen toimialan kanssa 2020/2021.

Sisällys

Vieraslajien tunnistaminen, hävittäminen ja käsittely 3

Mikä on vieraslaji ja milloin se luokitellaan haitalliseksi? 3

Miksi vieraslajien leviämisen ennaltaehkäisy ja rajoittaminen on tärkeää? 3

Kuka hävittämisestä vastaa? 3

Miten hävitän haitallisten vieraslajien jätteet Orimattilassa? 4

Minne Orimattilassa voi viedä haitallisten vieraslajien jätteet? 5

Orimattilan lajitteluasema 5

Kujala: Lahden lajitteluasema Pilleri 5

Näin asioit jäteasemalla: 5

Minne ilmoitan vieraslajihavainnosta Orimattilassa? 6

Vieraslajien esittely ja torjuntaohjeet 7

Kurtturuusu/kurttulehtiruusu (*Rosa rugosa*) 7

Jättiputket (*Heracleum persicum* –ryhmä) 8

Lupiini eli komealupiini (*Lupinus polyphyllus*) 10

Jättipalsami (*Impatiens glandulifera*) 11

Etelänruttojuuri (*Petasites hybridus)* 13

Isosorsimo (*Glyceria maxima*) 14

Valkokarhunköynnös (*Convolvulus sepium*) 15

Jättitatar/Sahalintatar (*Fallopia sachalinensis*) 16

Espanjansiruetana (*Arion vulgaris*) 17

Lehtokotilo (*Arianta arbustorum*) 18

Lähteet: 19

Vieraslajien tunnistaminen, hävittäminen ja käsittely

Mikä on vieraslaji ja milloin se luokitellaan haitalliseksi?

Vieraslajit ovat ihmisen joko tahallisesti tai vahingossa uusiin paikkoihin levittämiä eliöitä, esimerkiksi puutarhakasveja, riistaeläimiä, vesieliöitä tai tuhohyönteisiä. Osa vieraslajeista häviää luonnossa itsestään, mutta osa lisääntyy ja leviää uusilla alueillaan esimerkiksi kilpaillen tai risteytyen alkuperäisen lajiston kanssa tai jopa muuttaen elinympäristöään. *Vieraslajeja, jotka aiheuttavat haittaa alkuperäisille lajeille ja elinympäristöille tai ihmisten terveydelle tai taloudelle, kutsutaan haitallisiksi vieraslajeiksi.* EU:n tai kansalliseen vieraslajiluetteloon sisältyvien haitallisten vieraslajien maahantuonti, myynti, hallussapito, kasvattaminen, luontoon päästäminen tai siirtäminen on kielletty. Muita kuin EU:n tai kansalliseen vieraslajiluetteloon sisältyviä vieraskasvilajeja saa kasvattaa, jos huolehditaan siitä, että laji pysyy hallinnassa pihan sisäpuolella.

Miksi vieraslajien leviämisen ennaltaehkäisy ja rajoittaminen on tärkeää?

Ilmastonmuutoksen torjunnan ohella suurimpia haasteitamme on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden väheneminen. Elinympäristön häviämisen ja pirstoutumisen ohella haitalliset vieraslajit ovat maailmanlaajuisesti merkittävin luonnon monimuotoisuutta uhkaava tekijä. *Myös Suomessa esimerkiksi vieraslajikasvit vähentävät alkuperäislajiston elintilaa ja uhkaavat uhanalaisia lajejamme esimerkiksi lehdoissa, hiekkarannoilla, kedoilla ja harjuilla. Suomessa ja muualla Pohjoismaissa koti ja ammattipuutarhat ovat vieraslajien merkittävin leviämisväylä luontoon.* Vieraskasveista etenkin komealupiini, jättiputket, kurtturuusu ja jättipalsami ovat jo karanneet luontoon joko puutarhajätteen huolimattoman käsittelyn vuoksi tai siemenillä saastuneen pintamaan mukana.

Kuka hävittämisestä vastaa?

Hävitystyöstä vastaavaa viranomaista ei ole, joten kiinteistön omistajan on tehtävä se pääsääntöisesti itse ja omalla kustannuksellaan. Kunnan maalla vastuu on kunnalla, yleisten teiden varsilla ELY-keskuksella ja radanvarsilla Ratahallintokeskuksella.

Naapurien tai asukasyhdistyksien kesken kannattaa järjestää kitkentätalkoita. Myös paikallisen luonnonsuojeluyhdistyksen puoleen kannattaa kääntyä.

Vieraslajien torjuntaan on kysyttävä maanomistajan lupa, sillä ikävä kyllä edes vieraslajikasvien kitkeminen ei kuulu jokamiehenoikeuksiin.

Miten hävitän haitallisten vieraslajien jätteet Orimattilassa?

- Haittakasvien kasvijätteet (mm. pehmeät varret, lehdet) voi tuoda **haravointijätteenä** jäteasemalle, josta ne viedään kompostoitavaksi kompostointilaitokseen. Kompostointilaitoksen kompostointiprosessissa myös siemenet kuolevat.

HUOM! Omaan kompostiin ei saa siemeniä sisältäviä kasvinosia laittaa.

- Siemenet tai siemeniä sisältävät osat voi laittaa myös **sekajätteeseen**, jolloin ne päätyvät polttolaitokseen hävitettäväksi.

HUOM! Jättiputkien kukat, siemenet ja siemeniä sisältävä jäte tulee laittaa esim. pussiin suljettuna sekajätteeseen.

- Kaikki pensaiden oksat, alas leikatut pensaat ja koko pensaskasvuston juurineen ja lehtineen voi tuoda **risujätteenä** jäteasemalle. Risut murskataan ennen toimittamista polttoon. Maat tulee ravistella juuristosta mahdollisimman tarkasti pois.

- Kuljetuksen ajaksi peitä pintamaassa kasvava, siementämässä oleva vieraslajikasvillisuus pressun alle, jotta siemenet eivät leviä kuljetuksen aikana.

- Kemiallista torjuntaa tulee välttää. Torjunta-aineita ei tule käyttää vesistöjen eikä lasten leikkipaikkojen äärellä. Jos torjunta-aineita käytetään, tulee torjunta-aineeksi valita jokin ympäristöystävällinen, luonnossa hajoava tuote.

HUOM! Torjunta-aineiden käyttö on kiellettyä pohjavesialueilla.

- Muista, että haitallisia lajeja sisältävää pintamaata tai puutarhajätettä ei tule siirtää pihasta käytettäväksi muualla. Puutarhajätteitä ei saa kuljettaa oman tontin ulkopuolelle metsään tai luvattomille tunkioille. Puutarhajätteen levittäminen lähiympäristöön/luontoon on yksi merkittävimmästä haitallisten lajien leviämisväylistä.

HUOM! Vieraslajien siemeniä, juuria ja muita kasvinosia sisältävän maan levittäminen oman kiinteistön ulkopuolelle esim. kaupungin puistoihin tai kaupungin/valtion tiealueille ei ole luvallista!

Tutustu Päijät-Hämeen alueella toimiviin vieraslajien torjuntaa tekeviin yrityksiin esim. täällä:

https://www.laidunpankki.fi/laidunpankki/haku.tmpl?sivu_id=280&p=1&navipath=281

Minne Orimattilassa voi viedä haitallisten vieraslajien jätteet?

Toimialueen lajitteluasema on alueen vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden käytettävissä.

Orimattilan lajitteluasema
Topintie 5a
16300 Orimattila
050 324 7418
https://salpakierto.fi/jateasema/orimattila/

Kujala: Lahden lajitteluasema Pilleri
Kujalan käsittelykeskus
Sapelikatu 7
15160 Lahti
044 373 6027
https://salpakierto.fi/jateasema/lahti/

Katso voimassa olevat aukioloajat Salpakierron nettisivuilta.

Minne viedään vieraslajien kasvinosia sisältävät ylijäämämaat?

Maa, joka sisältää vieraslajikasvien osia esim. kurtturuusun juurakoita tai jättiputkien ja lupiinien siemeniä, luokitellaan *jätettä sisältäväksi maaksi.*

Jätettä sisältävää maata ottaa vastaan mm. Salpamaa Oy:n maavastaanoton toimipisteet.
https://salpamaa.fi/

Sovi aina maa-ainesten toimituksesta etukäteen.

HUOM! Jos aiot kuljettaa maanvastaanottopaikalle maata, jossa on esiintynyt /kasvanut vieraslajeja, tulee siitä ilmoittaa etukäteen!

HUOM! Orimattilan kaupungin maanvastaanottopaikat ottavat vastaan ainoastaan puhtaita maita.

Näin asioit jäteasemalla:

- Lajittele ja pakkaa jätteet tarkasti jo ennen kuorman tuontia jäteasemalle. Näin säästät rahaa, edistät jätteiden kierrätystä ja asiointi nopeutuu.
    - Erottele tarkasti ainakin: **haravointijäte** (lehdet, pehmeät varret tms.), **risujäte** (oksat, puuvarret, juuret tms.) ja **sekajäte** (vieraslajien siemeniä sisältävät kasvinosat).
- Ilmoittaudu tullessasi jäteaseman hoitajalle.
- Suorita maksu, jos jäte on maksullista. Maksuvälineenä jäteasemalla käy pankkikortti ja luottokortti.
- Lajittele itse jätteet merkityille jätelavoille ja –astioihin opasteiden mukaisesti.
- Pyydä tarvittaessa apua henkilökunnalta.
- Älä tupakoi.

Minne ilmoitan vieraslajihavainnosta Orimattilassa?

Jos havaitset vieraslajeja kaupungin puistoissa, metsissä tai katualueilla, teiden tai junaradan varsilla ilmoita havaintosi kaupungin sähköisen palautejärjestelmän kautta:

https://orimattila.trimblefeedback.com/eFeedback/

- Vieraslajien torjuntavelvollisuus määräytyy kohteen maanomistuksen perusteella.
- Kaupunki on priorisoinut vieraslajitorjuntakapasiteettinsä tällä hetkellä ensisijaisesti jättiputken torjuntaan.

Havainnoistasi ja torjuntatoimenpiteistäsi ollaan kiinnostuneita myös valtakunnallisella tasolla. Ilmoita havaintosi vieraslajiportaaliin osoitteessa: https://vieraslajit.fi/

Vieraslajien esittely ja torjuntaohjeet

Kurtturuusu/kurttulehtiruusu (*Rosa rugosa*)

Kurtturuusu eli kurttulehtiruusu on 0,5–1,5 metriä korkeaksi kasvava pensas, joka muodostaa runsaasti juurivesoja. Sen kasvustot levittäytyvät juurivesojen avulla niin laajalle kuin maaperän laatu antaa myöten. Oksat ovat tiheäpiikkisiä. Piikit ovat vaihtelevan kokoisia ja suoria. Ruusun lehdet ovat pinnaltaan uurteisia – lehtien kurttuisuudesta johtuu kasvin nimikin. *Kukat ovat kookkaat, vaaleanpunaiset tai joskus valkoiset. Haitallisella perusmuodolla terälehtiä on yleensä viisi.*

Kurtturuusu ja sen valkokukkainen muoto on luokiteltu kansallisesti haitallisiksi vieraslajeiksi. Sen sijaan kurtturuususta jalostetut tarhakurtturuusut, eivät ole sääntelyn piirissä. Kurtturuusun kasvatus on kiellettyä kolme vuoden siirtymäajan jälkeen 1.6.2022. Tämä koskee esimerkiksi siirtolapuutarhoja, maanteiden tiealueita (ks. laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä 5 §), yksityispihoja ja yleisiä alueita (kuten puistot ja uimarannat) eli tavanomaisia omistajiensa tai haltijoidensa käytössä ja hoidossa olevia alueita.

Kurtturuusun kukinto. Kuvaaja Jouko Rikkinen.

Torjunta

Kurtturuusun torjunta vaatii aikaa ja sitkeyttä. Torjunta on helpointa pensaiden ollessa vielä pieniä. Pienimmät yksilöt on helppo kiskoa hiekasta käsin. Kookkaampiin yksilöihin tarvitaan tukevien hanskojen lisäksi työkaluja. *Ensin pensas leikataan esim. oksasaksilla tai raivaussahalla tyveä myöten alas. Sen jälkeen päästään käsittelemään juurakkoa, joka pyritään kaivamaan kokonaan pois maasta.* Piikkisen kasvin kanssa työskennellessä on paljas iho syytä suojata kunnolla.

Kurtturuusun hävittäminen ei yleensä onnistu kerralla. Maan sisään voi jäädä juurakon kappaleita, joista uudet pensaat saavat alkunsa. Tämän vuoksi käsiteltävällä kasvupaikalla tulee tehdä jälkihoitoa tulevinakin vuosina, kunnes laji on varmasti saatu hävitettyä.

Torjunnassa tulisi ensisijaisesti käyttää mekaanista menetelmää: kitke, leikkaa, kerää. Kurtturuusun torjunnassa kemiallinen torjunta ei nopeuta hävittämistä.

Jättiputket (*Heracleum persicum* –ryhmä)

Jättiputket ovat hyvin kookkaiksi kasvavia sarjakukkaiskasveja. Niiden kukintovarsi on yleensä 2–3 metriä korkea, mutta voi rehevällä kasvupaikalla yltää jopa 4–5-metriseksi. *Varsi on läpimitaltaan jopa 10 cm, karvainen, ja siinä on punaisia laikkuja. Kookkaat liuskoittuneet lehdet voivat kasvaa lehtiruodin kanssa 3 metriä pitkiksi.* Kukinta-aika on kesä–elokuussa. Jättiputkien siemenet itävät hyvin ja ne säilyvät itävinä maassa useita vuosia, mistä johtuen uudet kasvustot voivat tulla yllätyksenä vielä vuosienkin jälkeen.

Jättiputken tunnistaa mm. karvaisesta ja punaläikikkäästä varresta sekä liuskoittuneista lehdistä.

Torjunta

Jättiputkien hävittäminen on työlästä. Jättiputkien torjuntaan kannattaa ryhtyä jo toukokuun alkupuolella, kun kasvit ovat vielä pieniä. Yksittäisiä jättiputkiyksilöitä voi torjua mekaanisesti katkaisemalla pääjuuren pistolapiolla 10–20 cm syvyydestä. Ensimmäisen vuoden hentojuurisia taimia voi poistaa käsin kitkemällä. *Jättiputkien torjunnassa on huolehdittava siitä, etteivät ne pääse siementämään.* Katkaisemalla kukinto estetään uusien siementen kehittyminen ja variseminen maahan.

Toistuva niittäminen estää kasvia yhteyttämästä ja keräämästä ravintoa ja heikentää hiljalleen kasvin elinvoimaa. Niittäminen on helpointa ja turvallisinta tehdä, kun kasvusto on matalaa. Useimmiten kasvuston hävittämiseksi ei riitä yksittäinen torjuntakerta, vaan torjuntaa on jatkettava usean vuoden ajan.

Jättiputket ovat vaarallisia myös ihmisen terveydelle. Joutuessaan paljaalle iholle jättiputkien kasvineste reagoi auringonvalon kanssa ja voi aiheuttaa vakavia palovamman kaltaisia ihooireita.

Jättiputkien tuhoamisessa on noudatettava ehdotonta huolellisuutta. Suojavaatetus, hengitys- ja silmäsuojat ovat välttämättömät varusteet jättiputkia käsiteltäessä!

Jos kasvinestettä joutuu iholle, pitää iho pestä heti vedellä ja saippualla. Suurten ihoalueiden jouduttua kosketuksiin kasvinesteen kanssa on hakeuduttava lääkärin hoitoon.

Torjuttaessa jättiputkea ei tule käyttää siimaleikkuria tai raivaussahaa polttavaan kasvinesteen takia. Turvallisin työväline niittämiseen on viikate.

Torjunnassa tulisi ensisijaisesti käyttää mekaanista menetelmää: kitke, leikkaa, kerää.

Lupiini eli komealupiini (*Lupinus polyphyllus*)

Lupiini on monivuotinen hernekasvi, joka kasvaa noin 1–1,5 metriä korkeaksi. Lupiinin kukinto on terttumainen ja pitkä, ja se voi olla väriltään sininen, violetti, vaaleanpunainen tai valkoinen. Kukinnon väri voi vaihdella myös samassa yksilössä. Lupiinin juuristo on voimakkaasti haaroittunut. Lupiinin juurinystyröiden typpibakteerien avulla kasvi sitoo ilmakehän typpeä käyttöönsä ja näin lupiini pystyy kasvamaan hyvinkin vähäravinteisella maalla. Tällä tavoin lupiini rehevöittää kasvupaikkansa ja vie elintilaa köyhillä maaperillä kasvavilta keto- ja niittykasveilta ja edelleen näillä eläviltä hyönteisiltä. Lupiini kukkii kesä–heinäkuussa.

Torjunta

Lupiini leviää tehokkaasti siemenistä, jotka säilyttävät itämiskykynsä pitkään. Lupiinin hävittäminen on hankalaa, sillä maaperän siemenvarastosta nousee uusia taimia useiden vuosien ajan. Lupiinin hävittäminen vaatiikin pitkäjänteisyyttä ja torjuntatyö vie vuosia.

Kukintojen niittäminen ennen siementen kypsymistä on keino estää uusien siemenien syntyminen ja niiden leviäminen. Säännöllinen niitto kasvin tyveltä myös heikentää väistämättä kasvin elinvoimaa ajan myötä. Etenkin laajoille kasvustoille niittäminen voi olla ainoa torjuntakeino. Niitto kannattaa tehdä alkukesästä parhaaseen kukinta-aikaan. *Tärkeää on, että niittojätteet korjataan pois* eikä niitä jätetä levälleen kasvupaikalle rehevöittämään maaperää.

Torjunnassa tulisi ensisijaisesti käyttää mekaanista menetelmää: kitke, leikkaa, kerää.

Komealupiinin kukinnon väri vaihtelee violetin sinisestä valkoiseen. Kuva Jouko Rikkinen.

Jättipalsami (*Impatiens glandulifera*)

Jättipalsami on yksivuotinen mehevävartinen ruoho. Kasvin lehdet ovat muodoltaan suikeita ja tiheästi hammaslaitaisia. *Sillä on suuret, jopa 4 cm kokoiset kaksineuvoiset kukat. Kukat ovat useimmiten vaaleanpunaisia.* Suomessa on tavattu useita värimuotoja tummanpunaisista valkoisiin. Kuten nimikin kertoo, jättipalsamiyksilöt voivat olla suuria, jopa yli kolmemetrisiä. Kasvien keskimitta jää kuitenkin yleensä noin 1,5 metriin. Jopa pienet, alle 10 cm korkeat yksilöt kukkivat ja muodostavat siemeniä. Jättipalsami tuottaa runsaasti siemeniä. Yksi yksilö voi muodostaa jopa 4000 siementä. Siemenet sinkoutuvat ympäristöön jopa seitsemän metrin päähän.

Kuvassa vasemmalla tyypillinen, laaja, kukkiva jättipalsamikasvusto ja oikealla jättipalsamin taimia. Kuvat Jouko Rikkinen.

Torjunta

Kitkeminen on tehokas keino päästä jättipalsamista eroon. *Kitkeminen tulee tehdä ennen ensimmäisten siementen kypsymistä.* Jättipalsami irtoaa maasta helposti juurineen, mutta kasvijätettä kitkemisestä tulee paljon. Siemenkotia tai kukintoja ei saa jäädä maahan. Jättipalsami voi hyvissä olosuhteissa kasvattaa uudet juuret jopa varren palaan.

Niittäminen sopii hyvin laajoille esiintymille ja se kannattaa tehdä 2 -3 kertaa kesän aikana. Niittäminen tulee tehdä mahdollisimman läheltä maanpintaa. Nivelen yläpuolelta niitetty kasvi kasvattaa nopeasti uusia varsia, joihin kaikkiin kehittyy runsaasti kukkia. Niittää voi esimerkiksi siimaleikkurilla tai viikatteella.

Kitkettyä tai niitettyä jättipalsamiesiintymää kannattaa seurata koko kesän ajan ja tarvittaessa käydä ainakin poistamassa kukinnot.

Kasvijätettä ei saa jättää kasaan pitkäksi aikaa, sillä kasvit voivat juurtua ja siementää. Jättipalsamin siemenet voivat kypsyä vielä varren katkaisemisen jälkeenkin. Paras tapa on kerätä ainakin kukinnot ehjään jätesäkkiin.

Torjunnassa tulisi ensisijaisesti käyttää mekaanista menetelmää: kitke, leikkaa, kerää.

Jättipalsamin kukat ovat punertavat. Jättipalsamin torjunta kannattaa aloittaa jo ennen kukintaa ja siementen kypsymistä. Kuva Jouko Rikkinen.

Etelänruttojuuri (*Petasites hybridus)*

Suomessa esiintyy etelänruttojuurta ja japaninruttojuurta. Ruttojuuret ovat monivuotisia, kookkaita asterikasveja. Niillä on loppukeväällä maasta nousevat kukintoversot, jotka hedelmävaiheessa kasvavat vielä pituutta. Kukinnan loppuvaiheessa maasta nousevat vihreät ruusukelehdet, jotka myös kasvavat kesän mittaan hyvin kookkaiksi. *Ruttojuuret leviävät kasvullisesti juurakon paloista.*

Etelänruttojuuri kukkii keväällä (kuva vasemmalla). Laji on kaksikotinen. Suomessa kasvaa ainoastaan hedekasveja, joten kasvi ei tee Suomen olossa lainkaan siemeniä. Ruttojuuren lehdet ovat hyvin peittävät ja kookkaat (kuva oikealla). Kuvaaja Jouko Rikkinen.

Torjunta

Mekaanisesti kasvia voi torjua mm. poistamalla kasviyksilöt yksitellen juurineen. Kaivamalla riittävän syvältä saa aikaan pysyviä tuloksia ruttojuurten torjunnassa. Työssä on oltava tarkkana, ettei juurakonpaloja tai juurenpaloja sisältävää maata pääse leviämään.

Alueen kattaminen mustalla muovilla on myös tehokas tapa hävittää ruttojuuri. Katteen on hyvä antaa olla paikoillaan ainakin 2–4 vuotta.

Kasvi sinnittelee hengissä, jos juurakonpätkiä jää maahan. Kitkemisen tehostamiseksi voi olla hyvä käyttää katekangasta tai mustaa muovia vähintään yhden kasvukauden ajan, jolloin kasvi tukahtuu ja kuolee eivätkä maahan mahdollisesti jääneet juurakonpätkät pääse kasvamaan. Useaan kertaan kasvukaudessa tehtävä niitto tai esimerkiksi ruohonleikkurilla jatkuvasti yliajaminen lannistaa lopulta sitkeimmänkin ruttojuuren, mutta taistelu kasvia vastaan voi kestää vuosia.

Torjunnassa tulisi ensisijaisesti käyttää mekaanista menetelmää: kitke, leikkaa, kerää.

Isosorsimo (*Glyceria maxima*)

Isosorsimo on 1–2,5 metriä korkea, monivuotinen heinäkasvi, joka kasvaa laajoina heleänvihreinä usein puolikelluvina kasvustoina vesistöjen rannoilla. Sen korsi on vankka, ja lehdet ovat 5–15 mm leveät ja alta kiiltävät. Isosorsimon kukinto on laaja sekä jäykkä- ja karhearakenteinen röyhy. Tähkylöiden väri vaihtelee kellanruskeasta kellanvihreään.

Isosorsimon kanssa samankokoisia suuria rannoilla kasvavia heiniä ovat järviruoko ja piuru. Niistä isosorsimon erottaa eroaa mm. lyhytsuippuisempien, alta kiiltävän lehtien, umpinaisten lehtituppien ja lyhyen, enintään 4 mm pituisen kalvomaisen kielekkeen perusteella. Myös kukinnon karheus kannattaa tarkastaa: isosorsimon kukinnon haarat ovat selvästi karheita.

Isosorsimo kasvaa ja leviää vesistöjen rannoilla. Kuva Jouko Rikkinen.

Torjunta

Edullisinta ja helpointa on yrittää estää isosorsimon leviäminen uusiin paikkoihin ja poistaa kasvusto silloin, kun se ei vielä ole ehtinyt levitä suureksi. Suurten kasvustojen poistaminen on työlästä ja voi aiheuttaa paljon kustannuksia. Torjuntaa rajoittaa usein se, ettei isosorsimoa tunnisteta vieraslajiksi.

Jos vesistöön on suunniteltu ruoppausta, kannattaa se kohdistaa nimenomaan isosorsimokasvustoihin. Säännöstellyissä vesistöissä voidaan kevättulvan palauttamisella suosia luontaista kasvillisuutta ja siten rajoittaa isosorsimon leviämistä.

Vesiluonnolle vaaratonta kemiallista torjuntaa ei tunneta.

Valkokarhunköynnös (*Convolvulus sepium*)

Karhunköynnökset ovat monivuotisia köynnöstäviä ruohoja, jotka tunnetaan myös nimillä elämänlanka tai isokierto. Kasvilla on herttamaiset lehdet. Yksittäiset, suppilomaiset kukat ovat isoja ja näyttäviä, ja ne kiinnittyvät lankamaisella kukkaperällä kasvin varteen. Valkokarhunköynnöksellä on valkoiset, halkaisijaltaan 3–5 senttimetriset kukat ja punakarhunköynnöksellä nimensä mukaisesti kukat ovat punaiset tai vaaleanpunaiset ja hieman valkokarhunköynnöstä suuremmat. Kasvi kukkii heinä-elokuussa.

Koristekasviksi tuotua kasvia on levinnyt joenrantojen pensaikkoihin, niityille, joutomaille sekä merenrannoille. Ne muodostavat pensaisiin kietoutuessaan läpipääsemättömiä tiheikköjä ja peittävät helposti alleen parimetriset ja sitä matalammat kasvit. Karhunköynnöksen valtaamassa maassa viihtyvät myös lehtokotilot.

Torjunta

Kasvupaikalle juurruttuaan karhunköynnös pysyy paikalla sitkeästi ja sitä on erittäin vaikea hävittää. *Karhunköynnöksen torjunta kannattaa aloittaa katkomalla kasvi tyvestä. Kun köynnös kuivuu, on se helpompi purkaa pois kasvillisuuden seasta.* Lajista kokonaan eroon päästäkseen tulee yksilöt kitkeä juuristoa myöten täydellisesti, sillä kasvi leviää juurakon paloista helposti. Kitkentätyötä onkin hyvä tehdä toistuvasti sitä mukaa, kun uusia varsia työntyy maasta.

Kasvin ylös kaivetut juurakot pitää kuivattaa tai mädättää ennen kompostointia tai toimitettava jätekeskukseen. Kasvin voi myös katkaista läheltä maanrajaa useaan kertaan kesässä. Katkaiseminen ei kasvia hävitä, mutta estää sitä tukahduttamasta muita kasveja.

Torjunta-aineet tehoavat huonosti karhunköynnökseen.

Karhunköynnös muodostaa tiheitä ja peittäviä kasvustoja kietoutuessaan esim. pensaisiin. Kuva Jouko Rikkinen.

Jättitatar/Sahalintatar (*Fallopia sachalinensis*)

Sahalinintatar, japanintatar ja niiden risteymä tarhatatar. Yhteistä tattarille on suuri koko ja pysty kasvutapa. Niiden juurakko on monivuotinen, mutta maanpäälliset osat ovat yksivuotisia. Kaikki lajit ovat erittäin nopeakasvuisia, ja varret yltävät kesässä jopa useiden metrien mittaisiksi. Lehdet ovat lajista riippuen 10-40 cm mittaisia. Tatarten varret ovat vaaleanvihreät, lähes haarattomat, ontot ja hieman puumaiset ja niissä on usein punertavia tai punaruskeita täpliä. Juurakosta kasvaa joka vuosi uudet varret. Kookkaat tattaret tuottavat siten runsaasti kariketta. Tattaret kukkivat loppukesällä ja syksyllä. Kukinnot ovat röyhymäisiä ja valkoisia.

Lajit ovat olleet suosittuja puutarhaperennoja, koska ne ovat kestäviä, nopeakasvuisia ja helposti leviäviä. Samat ominaisuudet ovat kuitenkin tehneet niistä erittäin vaikeita ja haitallisia rikkakasveja. Suomessa ja Euroopassa aasialaiset tattaret leviävät vain kasvullisesti eli ne eivät tuota siemeniä.

Kasvi muodostaa juurakkonsa avulla nopeasti tiheitä ja laajoja kasvustoja. Paksut maavarret voivat kasvaa metrin vuodessa ja yltää jopa 20 metrin mittaisiksi ja kahden metrin syvyyteen. Hennostakin juurakon kappaleesta syntyy nopeasti uusi kasvusto.

Sahalintatar on kansallisesti haitalliseksi säädetty vieraslaji. Kuva Jouko Rikkinen.

Haitat

Tatar -lajit leviävät tehokkaasti kasvullisesti ja kilpailevat kulttuurikasvillisuuden kanssa asutuksen läheisyydessä. Tiheissä tatarkasvustoissa kasvuolosuhteet muuttuvat niin täysin, että esimerkiksi puuvartisten kasvien siemenet eivät pysty itämään ja alueen luontainen kasvillisuuden kehitys hidastuu tai muuttuu täysin.

Jokien ja purojen varsilla esiintyessään tatarkasvustot voivat aiheuttaa eroosion lisääntymistä ja maa-aineksen kulkeutumista vesistöihin, sillä niiden kasvustot lakastuvat talveksi täysin, eivätkä sido maata talven ja kevään sateiden aikana.

Pitkäksi kasvavat kasvit haittaavat näkyvyyttä esimerkiksi tienristeyksissä. Tattaret aiheuttavat vahinkoa myös jalkakäytävillä ja parkkipaikoilla kasvamalla asfaltin läpi.

Syvälle ulottuvien juurten vuoksi tatar –kasvustojen torjunta ja hävittäminen on hyvin hankalaa.

Espanjansiruetana (*Arion vulgaris*)

Kuvassa vasemmalla haitallinen vieraslaji espanjansiruetana ja oikealla ukkoetana. Haitallisen espanjansiruetanan hengitysaukko sijaitsee lähempänä päätä (enemmän kilven etupäässä), toisin kuin vaarattoman ukkoetanan, jonka hengitysaukko sijaitsee vähän kauempana päästä (kilven loppupäässä).

Espanjansiruetana on kuoriutuessaan noin sentin pituinen ja kasvaa 7–14 cm:n pituiseksi. Sen väritys on hyvin vaihteleva, yleispiirteenä on värien likaisuus. Suomen yksilöt ovat yleensä olleet likaisen oranssinpunaruskeita ja niiltä on useimmiten puuttuneet sivujuovat. Yksilöt voivat olla myös harmaan vihertäviä tai lähes mustia. Jalan alapinta on yleensä valkea ja lima jokseenkin väritöntä.

Espanjansiruetanaa ei pidä sekoittaa kotoiseen ukkoetanaan (Limax cinereoniger), jonka jalan alapinnan reunat ovat leveälti mustat. Ukkoetana kuuluu maamme alkuperäiseen lajistoon, eikä sitä ole syytä hävittää. Kummankin lajin suuren värivaihtelun vuoksi lajien erottaminen voi olla hankalaa. Lajit voi kuitenkin erottaa hengitysaukon sijainnin perusteella Espanjansiruetanalla hengitysaukko sijaitsee lähempänä päätä (enemmän kilven etupäässä), kun taas ukkoetanan hengitysaukko sijaitsee vähän kauempana päästä

Torjunta

Tehokkainta espanjansiruetanan torjunta on keväällä ennen kuin talvehtineet yksilöt ehtivät munia. Etana munii kerralla noin 20–30 munaa ja jatkaa munintaansa pitkin kesää ja syksyä juuri kosteiden kausien aikaan. Sukukypsät etanat olisi siis syytä tuhota heti keväällä ja aina ennen munintaa.

Kotipuutarhoissa espanjansiruetanat kerätään ja tapetaan katkaisemalla tai pudottamalla kiehuvaan veteen tai etikkaan. Keräämistä voi tehostaa laittamalla maahan kosteutta keräämiä lautoja tai juuttisäkkejä, joiden alle etanat kerääntyvät. Kuolleet etanat on syytä laittaa suljettuun jäteastiaan tai haudata maahan, jotta ne eivät jää ravinnoksi lajitovereilleen.

Lehtokotilo (*Arianta arbustorum*)

Lehtokotilo ei ole vieraslaji, mutta se on pihan ja puistojen riesa. Puutarhan tuhoava lehtokotilo syö jopa omat lajitoverinsa.

Lehtokotilo on helposti tunnistettavissa. Aikuisen kotilon kuori on noin kahden senttimetrin läpimittainen, tumman- tai punertavanruskea ja siinä on vaalean kellertäviä epäsäännöllisiä laikkuja. Joskus harvoin kuori voi olla kokonaan kellertävä tai täplättömän tumma. Yksilöiden väritys voi vaihdella suurestikin saman populaation sisällä. Lehtokotilon kuoressa on 5–6 kierrettä, kartiomainen kärki ja himmeä, vain hennosti uurteinen pinta. Kuoressa ei ole ns. napaa ja kuoren suuaukkoa reunustava huuli on aina kaareva. Sukukypsän lehtikotilon tunnistaa kuoren suun valkoisesta huulesta.

Lehtokotilo viihtyy kosteassa kasvillisuudessa ja etenkin pehmeälehtiset kasvit ovat sen herkkua. Ne voivat syödä päivässä kasviravintoa jopa kolmasosan painostaan ja 100 kotiloa voi syödä kuukaudessa jopa 2 kg kasveja. Kotilon tekemät vioitukset näkyvät reikinä lehdissä. Lehtokotilo kiipeilee taitavasti kookkaissa kasveissa ja pensaissa syöden kasvien lehtiä. Kotilolle kelpaavat ravinnoksi myös sienet sekä kuolleiden lajitoverien raadot. Laji on esiintymispaikallaan usein tavattoman runsaslukuinen. Aikuinen kotilo munii noin 40 munaa kahden viikon välein.

Kuva 1 Lehtokotilo. Kuva Anders Albrecht.

Torjunta

Kotiloiden torjumiseksi suositellaan mm. keräämistä, nurmikon pitämistä lyhyenä ja lehtokotiloiden luontaisten vihollisten suosimista. Luontaisia vihollisia ovat esimerkiksi siili, sammakot ja linnuista etenkin rastaat.

Keräämisen jälkeen lehtokotilot voi laittaa vesi-etikkaliemeen, mäntynestesaippuaan tai kiehuvaan veteen. Kuolleet lehtokotilot haudataan noin 30 senttiä syvään kuoppaan tai viedään sekajätteeseen, koska raadot houkuttelevat lisää lehtokotiloita.

Kemiallisessa torjunnassa on hyväksytty rautafosfaattia sisältävät rakeet kotiloiden torjunta-aineeksi.

Lähteet:

Salpakierto Oy https://salpakierto.fi/

Salpamaa Oy https://salpamaa.fi/

Vieraslajiportaali https://vieraslajit.fi/

Luontoportti http://www.luontoportti.com/suomi/fi/

Laidunpankki https://www.laidunpankki.fi/

Luontoturva Ky https://www.luontoturva.fi/

Vieraslajien torjunta ohjeita maanrakennusyrittäjille /Siru Taavila tekijä.

Kuvat:

- Kansikuva Siru Taavila.
- Lajikohtaiset kuvat muualla oppaassa: Vieraslajiportaali vieraslajit.fi sekä Suomen lajitietokeskus laji.fi. Kuvaavat mainittu kuvien yhteydessä.